

продажбо-покупки от първа ръка. Тук трябва да се забележи, че сведения за пазарните цени на *дребно* се събират и разработват от Главната дирекция на статистиката още от 1881 год. до сега непрекъснато. Последните цени се отнасят главно до предметите от първа необходимост и с широка консомация. Наблюдават се и регистрират цените, по които консоматора купува и затова някои казват, че с тия цени и пресметаните въз основа на тях индекси се измерва поскупването на живота.

Една пълна представа за цените на едро би могло да се получи като се регистрират цените на всички сключени сделки. На практика, обаче, това е абсолютно невъзможно. Стоките, които се явяват на пазара сж с хиляди, а сключените покупки-продажби — с милиони. Тия покупки-продажби представляват един непрекъснат поток, за наблюдението и статистицирането на който би трябвало да се инсталира грамаден апарат, да се изразходват много сили и средства, а срещу това, което е и най-важното, получените резултати неоправдават направените разходи. Това е така, защото една обща представа за цените на едро може да се получи само от наблюдението цените на ония стоки, които имат съществено значение за стопанския живот. Има стоки, които се явяват съвсем рядко на пазара, или пък такива, на които значението е нищожно — наблюдението цените на тия стоки е почти безполезно.

Въ случая е достатъчно да се подберат не голем брой стоки, но такива, които да обемат значителна част от търговския обем на страната (вжтрешен и външен). Броят на тия стоки зависи от целите, които си е поставила самата статистика. Видът на стоките пък зависи от стопанския характер на страната. Въ индустриалните страни се вземат повече фабрични произведения, а въ земеделските страни — повече произведения на земната повърхнина.

Имайки пред вид тия общи ръководни начала, Главната дирекция на статистиката представи за разглеждане от Съвета един кратък систематически списък за стоките, за които трябва да се събират цените на едро. Тоя списък се състои от 6 групи с 57 номера, а именно:

I. Храни от растителен произход

1. Пшеница
2. Ръж
3. Ечемик
4. Овес
5. Царевица
6. Фасул
7. Картофи
8. Лук
9. Ориз мѣстен
10. Сливи
11. Ябълки
12. Брашно пшеничено
13. Вино
14. Захар
15. Слънчогледово масло
16. Кафе сурово на зърна
17. Чай индийски.

II. Храни от животински произход

1. Месо говеждо I-о к-во
2. Месо свинско I-о к-во
3. Мяс свинска
4. Масло прѣсно краве нетопено
5. Сирене небито
6. Кашкавал балкански
7. Яйца прѣсни.

III. Текстилни материали и произведения

1. Вълна мѣстна непрана
2. Памук суров
3. Пашкули сурови
4. Вълнена прежда

5. Памучна прежда
6. Кабот мѣстен
7. Басма обикновена
8. Вълнен камгарен плат.

IV. Строит. материали

1. Дъски чамови
2. Греди чамови
3. Керемиди марсилски
4. Тухли
5. Цимент
6. Стъкла
7. Вар
8. Желѣзо

V. Гориво

1. Каменни въглища
2. Дървени въглища
3. Дърва за горене

VI. Разни

1. Сурови кожи
2. Обработени кожи
3. Гьон
4. Хартия печатарска
5. Газ
6. Бензин
7. Минерално масло
8. Спирт чист 95°
9. Сода
10. Сапун за пране
11. Сапун съндайт
12. Сол камена
13. Тютон на листа
14. Розово масло

Освен за тия стоки, Дирекцията проектира въ зависимост от средната и силите, с които разполага, да изготви един по-подробен списък, съ помощта на който да събира сведения за абсолютните цени на повече стоки.

Сведенията за изброените по-горе стоки ще се използват за пресметането на индекси, както за отделните стоки, така и за групите, а така също и за изчислението на един общ индекс. Съ последния, известно е, най-добре се измерва динамиката на цените. Въ случая под индекс се разбира отношението на абсолютните цени за една или повече, но едни и същи стоки, през два различни момента. Когато се търси индекса на една стока, трябва предварително да се намърят средните цени на същата стока, отъ едно и също качество, за дветъ избрани времена и следъ това да се изчисли отношението на тия цени. Така, напр., ако цената на една стока P_1 за даден момент t_0 е P_0 , а за другъ моментъ t_1 — P_1 ,

то индексътъ ще бжде $I_1 = \frac{P_1}{P_0}$. Това отношение обикновено се умножава на едно кръгло число 100, 1,000, 10,000 и пр., за да му се даде по-прегледанъ и по-лесенъ за запомняне видъ. За втори единъ моментъ t_2 , съ цена P_2 , индексътъ ще бжде $I_2 = \frac{P_2}{P_0} \cdot 100$, за трети моментъ $I_3 = \frac{P_3}{P_0} \cdot 100$ и т. н, или изобщо.

$$I_k = \frac{P_k}{P_0} \cdot 100 \dots (1),$$

дето $k = 1, 2, 3, 4, \dots, r-1, r$.

Динамиката на цените на избраната стока ще се даде отъ $I_1, I_2, I_3 \dots I_{r-1}, I_r$.

За изчислението на груповите и на общия индекси е потребно предварително да се вземе подъ внимание и значението на отделните стоки. Подъ значение въ дадения случай се разбира важноста или участието на дадена стока въ общото участие на всички избрани стоки. За по-голямо удобство при практическата работа цѣлата важноста или значение се приема равно на едно кръгло число, напр. 100, 1000, 10,000 и пр. Самата важноста се обуславя отъ количеството или стойността, съ която избраната стока участвува въ общия стокоевъ обемъ. Това значение на отделните стоки наподобява количествата на различните качества на една и съща стока, когато се търси срѣдната и пазарна цена, и затова някои употребяватъ вмѣсто термина „значение“, термина „количество“, а други, за същото понятие, употребяватъ думата „тегло“. Казаното се лесно разбира, като се вземе конкретен примѣръ: значението на стоката пшеница въ групата храни отъ растителен произходъ, очевидно, не е еднакво съ значението на ечемика, овеса, ориза и пр. Това става още по-ясно, като се вземе предвидъ, че отъ стойността на общото производство на зърнените храни презъ 1926 год., напр., 53% се падатъ на пшеницата, 9% — на ечемика 4% — на овеса, 1% — на ориза и пр.

Държейки смѣтка за значението на отделните стоки, влизаци въ цитирания по-горе систематиченъ списъкъ, индекситъ за отделните групи или общия индексъ, споредъ Главната дирекция на статистиката, най-удобно би било да се изчислятъ съ помощта на следните формули:

$$\text{ар } I_k = \frac{P'_k \cdot q' + P''_k \cdot q'' + P'''_k \cdot q''' + \dots + P_n \cdot q^n}{P'_0 \cdot q' + P''_0 \cdot q'' + P'''_0 \cdot q''' + \dots + P_n \cdot q^n} \dots (2), \text{ или}$$

$$\text{ар } I_k = \sum_{q^s} \left(\frac{P'_k}{P'_0} \right)^{q'} \cdot \left(\frac{P''_k}{P''_0} \right)^{q''} \cdot \left(\frac{P'''_k}{P'''_0} \right)^{q'''} \dots \left(\frac{P_n}{P_n} \right)^{q^n} \dots (3)$$

дето P е цената, на която показателя при основата означава момента на наблюдението, а показателя отгоре — стоката, q означава значението, показателя му отгоре — стоката.

$$k = 1, 2, 3, 4, \dots, r - 1, r$$

$$s = 1, 2, 3, 4, \dots, n - 1, n$$

По-нататъкъ въ доклада на Дирекцията на статистиката се отбелязва, че за общия индексъ взетитъ 57 стоки сж достатъчни. Изобщо взето, и въ другитъ държави този брой не е много голѣмъ. Така